

Тригуб І.П.

старший викладач кафедри ділової іноземної мови
та міжнародної комунікації

НУХТ, м.Київ

ІНТЕГРАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Інтеграція та глобалізація України в європейський освітній простір вимагає від вищої школи значних змін у підготовці майбутніх фахівців. У зв'язку з цим постає проблема проведення чіткої лінії між освітніми та суспільними питаннями. Проаналізовано сучасний стан освіти в Україні. Подано деякі подальші напрямки організації навчального процесу.

Ключові слова: інтеграція, глобалізація, освіта, навчальний процес.

Интеграция и глобализация Украины в европейское образовательное пространство требует от высшей школы значительных изменений в подготовке будущих специалистов. В связи с этим актуальность приобретает проведение четкой линии между образовательным и общественным вопросом. Проанализировано современное состояние образования в Украине. Поданы некоторые дальнейшие направления организации учебного процесса.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, образование, учебный процесс.

Ukraine's integration into European educational space of higher education requires significant changes in the training of future specialists. In connection with this urgency is the problem of independent work, which is the foundation of any education, particularly professional. Prospects for effective solution of urgent problems essentially depend also on the correct structuring and cause-and-effect relationships. Modern state of education was analysed in Ukraine. Further directions of organization of educational process were given.

Key words: integration, globalization, education, educational process.

Вступ. Сучасні соціальні-економічні та політичні зміни, пов'язані з намаганням України увійти до європейської та світової спільноти, характеризуються осмисленням світових освітніх стандартів. Вхідження України в єдиний освітній простір Європи вимагає виявлення проблем на всіх рівнях освіти та її модернізації у контексті європейських вимог.

Мета статті полягає у висвітленні сучасного стану освіти, переліку недоліків та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Можна з певністю сказати, що “Людина розумна” в ХХІ сторіччі – це людина, котра постійно навчається, пізнає. І ця думка має стати нормою життя. Суспільство ХХІ сторіччя цілком слушно називають “суспільством знань”, бо саме знання визначають і матеріальне і духовне життя. ХХІ століття вимагає, щоб Україна, як і кожна держава окремо, а також і всі суспільства разом, створювала необхідні умови (інтелектуальні, економічні, соціальні, політичні, моральні), які б підвищували педагогічну мотивацію і високо поцінювали гідність педагога, науковця, інтелектуала. Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни. Освіта - це наука і мистецтво озброїти людей різного віку знаннями про труднощі і проблеми, з якими їм, імовірно, доведеться зіткнутися, та засобами подолання труднощів і розв'язання проблем. Вищого рівня професійної освіти, тобто творчої майстерності, неможливо досягти без загальної гуманітарної освіти і без інноваційних підходів до розв'язання будь-яких проблем (соціально-економічних, виробничо-технологічних, економічних тощо). Здобуття вищої освіти стає все більш

обов'язковим етапом у розвитку особистості. Держава, яка проводить таку освітню політику, створює цим передумови для впровадження новітніх науково-інформаційних технологій. Але протягом двадцяти років незалежності української освіти практично не реформувалася. Знання, інформація та технологічні інновації стають провідною продуктивною силою на шляху посилення конкурентоспроможності української освіти. Сьогодні це вже очевидні реалії, що продиктовані впливом так званої глобалізації, перед натиском якої людство, чим далі, просто капітулює. До цього спонукає й те, що повсякчас ми чуємо і бачимо, як під впливом глобалізації, тісно поєднаної з науково-технічним прогресом відбуваються зміни в стандартах життя, природі економічного зростання в умовах формування «суспільства знань», можливостях ділової активності людини через широке впровадження в усіх сферах життя інформаційних і комунікаційних технологій. Україна, через відсутність чітких і усталених орієнтирів державотворення та стратегії самоствердження і безпеки у європейському і світовому вимірах, відставання в економічному розвитку та безлад у політичній сфері, відчуває досить високий негативний вплив ризиків, пов'язаних з глобалізацією. Безумовно цьому сприяє географічне положення України у так званій «буферній» («санітарній») зоні між Європейським Союзом і Російською Федерацією, що суттєво обмежує можливості самостійного розвитку. Непросто нашій країні дати адекватну відповідь глобалізаційним викликам з урахуванням її реального стану у цивілізаційному вимірі. Тим часом, Україна зможе вижити й утвердитися в цивілізаційному розвитку глобалізованого світу лише за належного рівня національного інтелекту, освіти й науки. В іншому випадку – маргіналізація суспільства і реальна загроза безпеці держави. Тому система національної освіти виявилася неспроможною протистояти навалі глобалізаційних процесів, які дещо деморалізують людину, роблять її агресивною, жорсткою і деструктивною, без національної гідності. До того ж якість нашої освіти з кожним роком не зростає, а падає, і процес цей, на

жаль, неупинно продовжується. Для реформування системи вищої освіти в Україні характерний пошук оптимальної відповідності між сформованими традиціями в українській вищій школі й новими віяннями, пов'язаними зі вступом у світовий освітній простір. На цьому шляху спостерігаємо кілька тенденцій. Перша пов'язана з розвитком багаторівневої системи в багатьох університетах України. Переваги цієї системи в тому, що багаторівнева система організації вищої освіти забезпечує ширшу мобільність щодо темпів навчання й вибору майбутньої спеціальності. Вона формує здатність у випускника освоювати на базі отриманої університетської освіти нові спеціальності. Друга тенденція - значне збагачення вищих навчальних закладів сучасними інформаційними технологіями та інтенсивний розвиток дистанційних форм навчання студентів. Третя тенденція - університизація вищої освіти в Україні й процес інтеграції всіх вищих навчальних закладів з провідними у країні й у світі університетами, що зумовлює появу університетських комплексів. Четверта тенденція відновлення вищої професійної освіти з урахуванням світових стандартів. Тому спостерігаємо перехід українських ВНЗ в режим дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, освітніх стандартів, нових освітніх технологій і структур управління.

Сьогодні у світі існує три підходи (моделі), на основі яких можна аналізувати і розбудовувати освітній процес у сучасній школі:

- 1) підхід з точки зору змісту - головне є те, «що викладається учням у школі» (навчальний план, програми відображають можливості учня, які можуть бути реалізовані на уроках і в позаурочний час).
- 2) підхід з точки зору процесу навчання. У цьому випадку головними питаннями стають: що відбувається під час навчання? Як учні навчаються? Що насправді вони засвоюють з того, що викладається? Аналізові підлягають «реальні» явища і процеси, що відбуваються на практичних заняттях.

3) підхід з точки зору результатів. Тут аналізу піддається цілий набір компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень та ін.), котрими оволоділи учні, які закінчують школу.

Ще кілька років тому найбільш розвинуті країни (Велика Британія, Канада, Нова Зеландія, деякі країни східної Європи такі як Угорщина, Румунія, Молдова, Латвія та ін.) розпочали ґрунтовну дискусію, яку було продовжено на міжнародному рівні, навколо того, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Як показує аналіз досвіду цих та інших країн, одним із шляхів оновлення змісту освіти і технологій навчання, узгодження їх з сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. Знання, вміння та навички, котрі молодь сьогодні набуває в процесі навчання в школі, безперечно, є дуже важливими. Однак, поряд із цим, актуальності набуває поняття компетентності учня, набуття ним набору компетентностей, що на думку багатьох зарубіжних експертів, визначається багатьма чинниками.

Економічні, соціальні та інші чинники розвитку цивілізації викликали посилення зацікавленості суспільства в результатах освіти і призвели до появи поряд із традиційними (кількість років навчання, отримання певного ступеня освіти тощо) нових, більш важливих і реальних індикаторів цих результатів.

Саме компетентності є тими індикаторами, які дають змогу визначити готовність учня, випускника до життя, його подальшого особистого розвитку й активної участі в житті суспільства. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей, може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі. Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя. Він

продовжує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівні різних країн. Учені європейських країн вважають, що набуття молоддю знань спрямоване на їх трансформацію в компетентності, сприяє інтелектуальному і культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення поняття компетентності, розуміння яких саме компетентностей необхідно навчати і як, що має бути результатом навчання. Результат багаторічної роботи експертів країн Європейського Союзу в цьому напрямі свідчать про те, що для будь-якої країни корисно порівняти міжнародний і національний досвід як розвитку освітньої системи в цілому, так і можливостей для запровадження компетентнісного підходу зокрема; повне копіювання будь-яких освітніх моделей і феноменів інших країн є непродуктивним; національні моделі освіти мають розбудуватись, виходячи з національних потреб і особливостей.

Ці та інші вимоги зумовлюють необхідність переглянути ряд звичних упродовж десятиріч і сторіч характеристик, усталених норм освітньої діяльності, що можна зробити в процесі модернізації освіти відповідно до Національної доктрини розвитку освіти.

- Потребує зміни сам зміст навчання. Слід чіткіше та однозначніше визначити обсяг фундаментальних знань у різних сферах вивчення людини і світу. Звільнити їх від надмірної інформації, що має виконувати роль ілюстративного супроводу пізнавального процесу. Не слід обмежувати можливості пізнання природи та світу, надати більше простору для пізнання людини, її індивідуального самопізнання. Необхідно також відпрацювати механізм систематичного оновлення змісту навчання, що має відображати все багатство раціональних знань людства, у тому числі і в духовній сфері. І, безумовно, дедалі актуальнішим стає завдання забезпечити цілісне бачення дитиною навколишнього світу через систему окремих предметів та органічне включення в нього загальнолюдського, зокрема власної діяльності.

- Потребує корекції спрямованість навчального процесу. Традиційно він передбачав засвоєння дошкільником певної суми знань, умінь та здатність відтворити їх під час контролю. Робота конкретного педагога оцінювалася, та часто й сьогодні поціновується, лише за сумою знань, засвоєних його підопічними. Але ж неможливо навчити людину на все життя. Рано чи пізно вона втратить конкурентоспроможність, стане функціонально недієздатною, якщо не поновлюватиме свої знання. Отже, в дитини має бути вироблено розуміння необхідності та вміння навчитися упродовж життя.

- В інформаційному суспільстві знання є безпосередньою продуктивною силою. І це, відповідно, вимагає від суспільства в цілому, а також від окремої людини вміння застосовувати все нові і нові знання, набуті впродовж життя, у власній практичній діяльності. Тобто, освітній процес має допомогти кожному набутти важливих компетенцій через застосування знань. Для цього необхідний перехід від кваліфікації до компетенції, яка дає змогу знаходити рішення в будь-яких професійних та життєвих ситуаціях, що уможлиблює діяльність освіченої особистості незалежно від локального чи глобального ринку праці. Володіння технологією прийняття рішень гарантує людині свободу вибору, здатність адаптуватися в умовах постійних змін.

- Утвердження особистісно орієнтованої педагогічної системи. Освіту можна вважати спрямованою на інтереси особистості, якщо через неї можна розв'язувати такі завдання: гармонізувати стосунки людини з природою через засвоєння сучасної наукової картини світу; стимулювати інтелектуальний розвиток і збагачення мислення, творчість через засвоєння сучасних методів і засобів наукового пізнання; керуючись тим, що людина живе в суспільстві, домогтися її успішної соціалізації через занурення в наявну культуру, зокрема й техногенну, у комп'ютеризоване середовище; враховуючи, що сучасна людина живе в умовах насиченого активного інформаційного середовища, навчити її жити в його потоці,

створити умови для безперервної освіти; зважаючи на інтегративні тенденції розвитку науки й техніки та потребу в новому рівні наукової грамотності, створити умови для здобуття широкої базової освіти, яка дасть змогу доволі швидко переходити до суміжних галузей професійної діяльності. Тому потрібно замінити авторитарну педагогіку на педагогіку толерантності, суб'єктивно-об'єктивні відносини між педагогом і дитиною – на суб'єктивно-суб'єктивні, здійснити інші демократичні перетворення з тим, щоб зі стін навчальних закладів виходили самодостатні люди, підготовлені до свідомої та ефективної життєдіяльності в різних сферах життя. Адже лише самодостатня особистість здатна брати на себе відповідальність і бути ефективною у ринковій економіці.

- Освіта має готувати людину, органічно адаптовану до життя у світі багатоманітних зв'язків. Тому так важливо навчати дітей змалку співіснувати з іншими людьми та суспільними структурами, виробляти вміння регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з дотриманням вимог культури плюралізму думок. В умовах глобалізації не зменшується, не зникає, а навпаки – аналізується завдання зміцнювати внутрінаціональні, громадянські зв'язки, патріотичне єднання нації, народу, а отже – маємо виховувати відповідні почуття у дитини вже змалечку, у дошкільному віці. Адже глобалізація – це не тільки тенденція до єдності світу, а й загострення у цивілізованих рамках конкуренції між державами – націями. І тільки згуртована, консолідована нація зможе найбільшою мірою усвідомлювати власний національний інтерес і найбільш ефективно його відстоювати у стосунках з іншими державами. А це означає – створити найліпші умови для життя та розвитку громадян своєї держави.

- Освіта має бути інноваційного характеру, а всі її суб'єкти – від вихованця дошкільного закладу до студента – мають бути здатними до інноваційного типу життя та життєдіяльності. Динамізм об'єктивно зумовлює змінність як надзвичайно важливу рису способу життя людини XXI ст. Звідси,

необхідність формувати особистість, здатну сприймати зміни як природну норму, а застій, незмінність, застиглість – як прикрий виняток. Нові завдання освіти у XXI столітті вимагають широкомасштабного застосування інноваційних педагогічних технологій. Органічною стає потреба у конституюванні множинності освітніх траєкторій, для яких характерна варіативність методик, що аналізують розумову діяльність і творчо організовують освітній простір. Найперспективнішою інноваційною технологією вважають «кейс-стаді» – навчання з використанням конкретних навчальних ситуацій, тренінгові технології – тренінг ділової комунікації, особистісного розвитку, комунікативних умінь тощо. Оскільки в контексті застосування нових технологій центром тяжіння стає учень (студент), який активно вибудовує свій навчальний процес, вибираючи основну траєкторію в освітньому середовищі, то важливою функцією педагога є його вміння сприяти ефективному і творчому освоєнню інформації, критичному її осмисленню. Навіть при застосуванні найсучасніших комп'ютерних систем, високих телекомунікаційних технологій, які стимулюють динаміку та ефективність навчального процесу, ніщо і ніхто не спроможний повністю витіснити й замінити мистецтво безпосереднього педагогічного діалогу «Вчитель – Учень». Тому в XXI столітті особливо важливою є підготовка високопрофесійних педагогічних та науково-педагогічних працівників, які відповідають інтеграційному критерію «педагогічна майстерність+ мистецтво комунікування + нові технології».

Хотілося б додати, як викладачеві ВНЗ, що серед чинників, які негативно впливають на навчальний процес, є такі:

— недостатня автономія навчальних закладів. Автономія-це та головна складова, якої не вистачає українським навчальним закладам, щоб стати конкурентоспроможними і на внутрішньому ринку, і на міжнародному й потрапити до світових рейтингів. Автономія і якість освіти тісно пов'язані між собою, а для того, щоб

конкурувати, українські університети мають отримати фінансову, адміністративну і академічну автономію. Отримавши це, університети зможуть самі впливати на якість своєї роботи і конкурувати на ринку освіти, прагнучи стати кращими.

— неефективність державного фінансування-це ще одна причина, через яку система освіти сьогодні ніяк не може звільнитися від нормованої системи. Хотілося б мати систему освіти, де є висококваліфіковані спеціалісти з високою заробітною платою та розумінням престижності їхньої професії; достатня матеріально-технічна база для якісного викладання; виділення фінансування конкретному студентові у вигляді грантів від ВНЗ як потужний мотиваційний компонент.

— корупція. Почати слід із того, щоб не створювати додаткові стимули для розвитку корупції. Основний корінь проблеми полягає в маленьких зарплатах.

На жаль, всі ці проблеми взаємопов'язані. Крім того, держава контролює і регулює систему і є основним «постачальником» освіти.

Висновки. Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, які відбуваються у світі, перспективи розвитку української держави на найближчі часи вимагають глибокого оновлення системи освіти, зумовлюють її випереджувальний характер. З урахуванням наведених вище положень і оцінок основними завданнями з розвитку української освіти і науки на сучасному етапі є: забезпечення високої якості вітчизняної освіти відповідно до потреб сталого розвитку держави та з урахуванням європейських і світових досягнень; організація на державному рівні системної роботи з формування у школярів та студентів демократичних, моральних та національно-духовних цінностей; оновлення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації учительських, науково-педагогічних та керівних кадрів сфери освіти; підвищення престижу професії викладача, створення дієвих матеріальних

стимулів до педагогічної праці; ґрунтовне реформування наукової та науково-технологічної сфери з метою ефективного використання інтелектуального потенціалу науковців, забезпечення належного рівня наукової діяльності у вищій школі, створення умов для інноваційного розвитку держави;

внесення змін і доповнень до чинного законодавства України про освітню, наукову і науково-технічну діяльність; неухильне забезпечення фінансування науки і освіти на рівні, визначеному законом.

Наша освіта має бути гуманістичною і спрямованою на формування конкретної людини – громадянина України, який би пишався тим, що живе у незалежній, національній та високоосвіченій державі!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Орлова Ірина «Реформа освіти в Україні». Проект «Популярна економіка: моніторинг реформ». -(№18), 17 лютого 2013.
2. Леонід Мазур «Наукова картина світу стосовно національної освіти і гуманізації соціуму»// Мандрівець. - квітень. –2001.
3. Карякин Ю.В. Высшее образование: XXI век: Учебный процесс как предмет науки / Ю.В. Карякин // Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров : межвуз. сб. научн. трудов: Вып.8 / Под ред. Д.Ф. Ильясова. – Челябинск : Образование, 2005. –С.191-209.